

somhed som oversætter. Her kommer Elbek til det resultat, at Grundtvig sjældent forstår det særegne for den byzantinske poesi; han har hverken sans for indholdets enkle klarhed og formens strenghed og gør sig skyldig i mange mistolkninger. En underordnet ting på græsk kan i Grundtvigs gengivelse blive hovedsagen, og hvad der er præcist udtrykt i de byzantinske strofer, bliver let til snakkesalighed i den grundtvigske gengivelse på dansk.

Undertiden kan Elbek være en kende uretfærdig i sin kritik af Grundtvig, når det fx. (s. 64) hedder, at det er »malplaceret« af Grundtvig for egen regning at antyde, at Kristus slap ind i dødsriget ved en krigslist (Sang-Værk nr. 218). Dels findes motivet i forlægget (»Min styrke er brudt, jeg modtog den dødelige som en af de døde« (jfr. s. 63)), dels er tankegangen nærliggende for en teolog som Grundtvig, der sikkert har den klassiske forsoningsteori for øje (jfr. Gustaf Aulén: *Den kristna försoningstanken*, 1930, s. 93–96).

Den byzantinske stemning træffer Grundtvig bedst i »Hør vor Hellig-Aftens Bøn« (Sang-Værk nr. 217) og »Herren af Søvne opvaagned, opsprang« (sst. nr. 219). I forbindelse med det sidste digt bør det tilføjes, at Grundtvig her uden at vide det gengiver dele af en meget vigtigere liturgisk sammenhæng end forlæggets, nemlig den højtidelige indledning til den byzantinske påskemorgengudstjeneste, der ligeledes har salme 68 som motiv: menigheden skal med lys og røgelseskar i hænderne symbolisere opstandelsens virkelighed og Guds sejr over fjenderne (ps. 68,3: Som røg henvejres, således skulle de (Guds fjender) henvejres; som voks, der smelter for ild, således skal de gudløse gå til grunde for Guds åsyn).

Elbeks bog er et imponerende arbejdsresultat, når man betænker, hvor besværligt det er at sætte sig ind i et emne som byzantinsk liturgi og hymnografi, og for Elbek har det endda kun været vejen til målet: at skildre Grundtvigs forhold til de græske salmer. Bogen, som det er en sproglig fryd at læse, være hermed anbefalet til enhver, der vil kaste et blik ind i Grundtvigs eget værksted og samtidig få kyndig besked om byzantinsk kristendom og digtning.

Christian Thodberg.
univ. adj., cand. theol.

Johan Johansen: Fremtidsstemmen i Grundtvig. Kort forsøg på bedømmelse af »Mands Minde«. Gyldendal 1959.

I bogens første afsnit gør forfatteren et smukt forsøg på at »mane Grundtvig paa talerstolen« frem, ikke for at berige Grundtvig-litteraturen med et nyt videnskabeligt bidrag men med det udtrykkelige sigte at belyse vor nutids-situation. Grundtvigs foredrag har påtrængt sig Johan Johansen »som en stemme med en sjælden lys og rolig magt til overtalelse i sig« og hjulpet ham »til at genfinde noget hjemligt og dansk, der har sin ret og nødvendighed den dag i dag« – en erfaring, som adskillige gjorde i besættelsens år.

I sin udførlige undersøgelse: »Grundtvig som samtidshistoriker« (1950) fremhævede *Erik Møller*, at Grundtvig var »en kendsgerningernes mand«, hvis styrke lå i solidt historisk ræsonnement, og afviste opfattelsen af ham

som »den klarøjede og lydhøre Hejmdal«. Også Johan Johansen betoner, at Grundtvig »på underligste vis arbejder sig ind i sin samtid« (s. 12), men han vil dog hævde, at det er i kraft af »en poetisk-realistisk synskhed« disse foredrags billede af Danmark og det hele, gamle Europas kulturverden hævder sig, så »Mands Minde« står som »et hovedværk i dansk digtning, så at sige blomsten af det danske folks erkendelsesformåen, kraftigere end noget andet af vor litteraturs testamenter« (s. 24).

I en række velskrevne, stærkt personligt engagerede betragtninger søger forfatteren at retfærdiggøre sin høje vurdering af disse taler, der karakteriseres som »en skole i sjælelig sundhed«, føst og fremmest fordi »Grundtvigs menneskelighed ikke er forældet«. Johan Johansen ejer noget af den kombination af utrættet tolkningsevne med en lyst til at beundre, som efter hans skøn er en væsentlig egenskab hos Grundtvig. Fremstillingen er, trods stedvis kritik – især af »den patriotiske livsforklaring« hos Grundtvig, båret af varme og af vilje til at gribe Grundtvigs intention og bliver derved et frisk oplæg til debat om Grundtvigs tanker.

Bogens sidste afsnit: »Grundtvigs billede« giver på basis af hans brevveksling en skildring af hans livsholdning. Han personificerer et helt folks anstrengelser for at vinde frem til et videnskabeligt stade med samvittigheden og troen i behold. »Der er ingen, der med større og stadigere fatning og klarhed end Grundtvig gør sig regnskab for, hvad han mener og hvorfor. I sin livserfarne fatning og klarhed overgår han langt vore dages fremragende »hjerne«. Hans vederhæftighed (objektivitet) er usvigelig, prøvet »overfor døden«, øst af livet, sanset og følt« (s. 116). Han blev derved efter forfatterens mening »den betydeligste af vore digtere, paa samme tid den mest moderne og mest gammeldags aand i det 19. aarhundredes Danmark« (s. 103).

Johan Johansens arbejde på at »genfinde Grundtvig i hans menneskelighed og ligesom evige ungdommelighed« sker under opgør til to sider: dels mod Grundtvigs »tilhængere« – forfatteren vil »ligesom prøve at frelse ham fra højskolen og folkekirken« – dels mod hans modstandere – den aversion mod Grundtvig, som prægede gymnasiets litteraturundervisning i forfatterens ungdom (s. 120), er blevet ham et incitament. Skønt meget i bogen er uafklaret, er den rig på stof til overvejelse og ofte forfriskende i sin kritik både af den konventionelle og aversionelle opfattelse af Grundtvig.

Henning Høirup.

Otto Holmgaard: Peter Christian Kierkegaard. Grundtvigs Lærling. Rosenkilde og Bagger, København 1953.

P. C. Kierkegaard har længe i dansk åndshistorie stået som en vel ufor-glemmelig, men dog mærkeligt uigennemtrængelig skikkelse, en gådernes mand, i hvis sind de dybe afgrunde uberegneligt kunne åbne sig. Skønt der i årene 1902–1905 fremkom en udgave af hans *Samlede Skrifter* (ved *Poul Egede Glahn* og *Laurids Nygård*), har hans forfatterskab så godt som ikke været